

DOE MIJ RECHT!

Vooraf

Psalm 43 wordt graag door de gemeente gezongen. Vers 3 en 4 zijn in de berijming van 1773 bij velen bekend: ‘Zend, HEER, Uw licht en waarheid neder.’ Verzen waarin zingen bijna als vanzelf zingend bidden wordt. Een gebed om licht uit de hemel.

Maar de psalm begint met een beroep op God als Rechter:

‘Doe mij recht, o God, en voer mijn rechtszaak.’

Het is dus geen vaag hemels gevoel waar in de psalm om gebeden wordt. Hier spreekt iemand die onrecht aangedaan is. En als niemand hem helpt doet hij een beroep op God in de hemel. Die moet zijn rechtszaak voeren.

Het gaat dus om een beroep op God als Rechter. Vanuit dat verlangen naar recht heb ik de psalm willen lezen en uitleggen. Een toepassing in de richting van de toeslagenaffaire drong zich daarbij op, zonder dat ik de roep om recht tot dergelijk ‘ongekend onrecht’ heb willen beperken.

Een jonge IT-er die in allerlei bedrijven bijgesprongen had, voelde zich bemoedigd door de preek. Hem werd op de bedrijven waar hij langskwam veel over onrecht en uitsluiting verteld. Hij wist niet dat er op de werkvloer zoveel werd geleden. De preek had hem moed gegeven te blijven luisteren en waar mogelijk iets met de verhalen die hem verteld werden te doen.

* *
*

Preek over Psalm 43

Lezingen: Ps. 43 en Openb. 14:1-3.

‘Doe mij recht, o God,’ begint Psalm 43. De dichter doet een beroep op God als Rechter. Dat God Rechter is is een Bijbelse gedachte. De hele Bijbel – Oude en Nieuwe Testament – verkondigt dat God Rechter is en dat Hij oordeelt over de daden van ons mensen.

De vraag is: vinden wij dat fijn of zijn we er diep in ons hart bang voor? Als we wat te verbergen hebben horen we niet graag spreken over een Rechter die niemand ontlopen kan. Maar als ons onrecht is aangedaan en niemand helpt ons, dan geeft de gedachte dat God Rechter is ons hoop: misschien dat Hij kan helpen. De dichter van Psalm 43 doet een beroep op Hem:

‘Doe mij recht, o God, en voer mijn rechtszaak.’

Toen ik over deze woorden nadacht moest ik terugdenken aan de vrouwen die over hun ervaringen in de toeslagenaffaire vertelden. Ze deden dat in de documentaire ‘Alleen tegen de staat’. Wie hem nog niet gezien heeft moet hem zeker gaan bekijken.

De vernederingen die ze ervaren hadden, het gevoel door ieder in de steek te zijn gelaten en alleen te staan tegenover een overmachtig overheidsapparaat dat je alles afneemt,

je geld en je huis niet alleen, maar ook de mogelijkheid voor je kinderen de moeder te zijn die je zo graag had willen wezen.

En nu horen we achteraf nog weer dat er meer dan 1100 kinderen uit huis zijn geplaatst uit gezinnen die met de affaire te maken hadden. En weer moet men bewijzen dat dat echt door die affaire kwam. Soms begrijp ik niet dat men in Den Haag nog grapjes durft te maken en waarom er niet veel dieper schaamte heerst en men niet enkel nog naar de grond durft te kijken.

Wat mij met name bijbleef uit de verhalen was hoe vaak er een beroep op God werd gedaan. Als niemand je helpt en zelfs je familie je wantrouwt, en als de rechters die jou zouden moeten beschermen aan de kant van de overmachtige tegenstander staan, wie blijft er dan nog over?

Het meest hartverscheurend vond ik dat één van de moeders haar kinderen gevraagd had voor haar te bidden, in de hoop dat die verhoord zouden worden omdat ze nog jong en onschuldig zijn. Tot God of tot Allah, dat doet hier niet ter zake. Het gaat hier om een schreeuw uit de diepte van een mens in nood, in de hoop dat er iemand is die luistert en rechtsprekt waar niemand anders dat doet.

Psalm 43 lijkt voor hen geschreven: ‘Verschaf mij recht, o God. Voer mijn rechtszaak. Bevrijd mij van het volk dat zonder mededogen is, van de mensen die het recht verraden.’ Het is een psalm voor allen die onrecht lijden. Voor de vrouwen die hun waardigheid en tenslotte ook hun moederschap werd afgenomen, voor wie op het werk genegeerd en gemeden wordt of gepest wordt in een schoolklas, voor allen die onrecht lijden en niemand bekommert zich erom. Misschien dat er daarboven nog iemand is die zich erom bekommert: ‘Doe mij recht, o God. Voer mijn rechtszaak!’

Het is ook een psalm voor de gelukkigen die géén groot onrecht lijden, om ons eraan te herinneren hoeveel er in de wereld – soms vlak om ons heen – geleden wordt. Dat we het zien en het voor hen opnemen bij de mensen en voor God. Dat we hun zaak tot de onze maken en voor hen bidden: Doe recht, o God, aan de mensen die ik op mijn hart draag.

Zoals Christus de last van de wereld droeg, zo mogen wij – ook in het gebed – elkanders lasten dragen. Niemand leeft voor zichzelf alleen.

De dichter van Psalm 43 – er staat niet boven wie het is – is diep onrecht aangedaan. Hij vertelt niet met zoveel woorden wat hem is overkomen. Dat hoeft hij ook niet te doen: God weet het. Duidelijk is dat hij zich uitgesloten voelt. Men – het volk – heeft zijn hart voor hem toegesloten. Niemand wil hem nog zien. Mogelijk was hij ook werkelijk naar de randen van het land verbannen, ver van het heiligdom, waar God te midden van zijn volk wilde wonen.

Hij voelt zich niet alleen door de mensen in de steek gelaten maar ook door God. ‘U bent de God van mijn kracht, mijn toevlucht,’ horen we hem zeggen in vers 2, ‘waarom verstoot U mij dan? Waarom ga ik in het zwart, onderdrukt als ik word door de vijand?’ Een vreemde tegenstelling. Aan de ene kant noemt hij God de ‘God van zijn kracht’ en zijn ‘Toevlucht’, aan de andere kant horen we hem klagen: ‘Waarom verstoot U mij dan?’ Hoe moeten wij die tegenstelling verklaren?

Ik denk dat de dichter hier terugdenkt aan de ervaringen die hij opgedaan had bij het heiligdom, de heilige woning van God, het huis waar Hij te midden van de mensen woonde. Diep in het verborgene woonde Hij daar, in het ‘heilige der heiligen’, waar geen mens mocht komen, maar Hij woonde er en men voelde zijn kracht als men met stil ontzag op het plein voor het heiligdom stond.

Maar men ervoer er ook zijn genade, die zichtbaar werd in de offers die brandden op het altaar vóór het heiligdom. Men wist: die offers branden daar in mijn plaats: ik, zondaar mag voor Gods aangezicht leven. En als het offer dan in de vlammen was opgegaan, begon de

muziek te spelen en zongen de zangers op het tempelplein de lof van Gods genade. En dan stroomde men vol van een vreugde die men nergens anders vinden kon. Dan wist men: Hij is mijn kracht, Hij is mijn toevlucht, bij Hem ben ik thuis – en met nieuwe kracht ging men weer de wereld in.

Zo had de dichter het ook meegemaakt. Misschien was hij zelf wel zanger bij het heiligdom geweest. In vers 4 zegt hij te hopen dat hij weer op de harp of op de citer te mogen spelen, het instrument van de tempelzangers. Maar nu, verbannen van het heiligdom, voelt hij zich ook door God in de steek gelaten. ‘Waarom verstoot U mij?’ ‘Waarom wijst U mij af?’ Het heiligdom is ver weg. Daar mag hij niet meer komen. En boven hem lijkt de hemel dicht. Wie moet hem nu helpen tegen de vijanden die hem naar het leven staan?

Hij gaat in het zwart, zegt hij, in de rouw, als een dode te midden van de levenden. Zo donker kan het in een mensenleven worden, dat je je als een dode in het graf voelt, afgeschreven, iemand waar niemand meer naar omkijkt, zelfs God niet. Zo eenzaam kan een mens zich voelen, uitgestoten als een dode waar niemand meer contact mee wil. Zo eenzaam kun je je voelen in een schoolklas als niemand meer een normaal gesprek met je wil voeren, of op een kantoor of in een werkplaats,

En dan is er nog dat eenzame stukje in een ieder van ons, dat stukje diep van binnen waar niemand bij kan komen, waar je zelf niet eens bij kan komen, waar – onder de vrolijke buitenkant – de pijn van het leven zit, en dat in de stilte van de nacht zomaar naar boven kan komen.

Dat donkere stuk van binnen kent de dichter ook. Dat zien we aan het eind van de psalm, waar hij zijn eigen ziel toespreekt: ‘Wat ben je onrustig, mijn ziel. Wat buig je je neer’ alsof er geen hemel boven je is? ‘Wat ga je onrustig te keer in mij?’ Dat is het donkere, onrustige dat in ons allen zit en waar ook de dichter geen greep op krijgt. Maar hij spreekt het uit voor God en dat is ook wat de psalm ons wil leren: HEER, ik weet niet wat er in me omgaat, maar het is donker en onrustig in mij. Maar U ziet het en U weet het. U kent mij beter dan ik mezelf ken. Maar hij spreekt zichzelf ook bemoedigend toe, want hij weet dat dat onrustige een keer over zal gaan en dat hij God weer met een vrij hart zal loven.

Maar zo ver is het nog niet. Hij voelt zich zonder mededogen aan de kant gezet, uitgestoten. Zelfs God lijkt hem in de steek te hebben gelaten. Naar de tempel kan hij niet en de hemel boven hem lijkt donker en gesloten. En toch laat hij God niet los, want de gedachte dat er *geen* recht zou zijn en dat zelfs het verlangen naar recht zinloos zou zijn, kan hij niet verdragen. Hij is niet cynisch geworden, zo van: de wereld is nu eenmaal zoals zij is, daar moet je mee leren leven. Zo kan hij niet denken. Daar is zijn verlangen naar recht te groot voor.

‘Doe mij recht, o God,’ blijft hij roepen, al lijkt de hemel boven hem dicht. En ook al laat God niets van zich horen, toch spreekt hij Hem aan: ‘Waarom verstoot U mij?’ ‘Waarom ga ik in het zwart’ als was ik een dode? Want waar het verlangen naar recht geboren is, daar sterft het niet meer. En als God niet lijkt te horen, dan blijft er altijd nog het ‘waarom’: ‘Waarom verstoot U mij?’ Waarom laat U de vijanden van het recht hun gang gaan? Het is de Geest zelf die zorgt dat we God blijven bevragen.

En dan, als hij toch met God aan het praten is, schiet het gemoed van de dichter vol en bidt hij iets dat hij misschien nog nooit had gebeden: ‘Zend uw licht en uw waarheid, laten die mij leiden en mij brengen naar uw heilige berg, de plaats waar U woont’ (3).

Waar bidt hij hier om? Bidt hij dat hij naar Jeruzalem terug mag keren en weer voor het heiligdom mag staan om daar Gods lof te zingen? Zo kan dit gebed worden uitgelegd en zo wordt het ook wel uitgelegd. Maar voor mij roept het gebed: ‘Zend uw licht en uw waarheid’ toch een ander beeld op.

Ik stel me de dichter voor, verbannen, ver van het heiligdom, waar hij zijn machtige ontmoetingen met God beleefd had. Hem is onrecht aangedaan en hij doet op God een laatste beroep op recht, maar de hemel boven hem lijkt gesloten. ‘U bent de God van mijn kracht,’ bidt hij, ‘waarom verstoot U mij dan?’ Staande voor het heiligdom had hij kracht opgedaan, maar nu hij daar niet meer komen kan, voelt hij zich door God en mensen verstoten.

En dan komt er iets in hem op waar hij waarschijnlijk nog nooit aan gedacht had, maar de Heilige Geest geeft het hem in: Zou de hemel ook niet hier – ver van het heiligdom – boven hem open kunnen gaan? Zou God niet ook hier zijn licht over hem kunnen laten schijnen? Zou Hij ook niet rechtstreeks vanuit de hemel het licht van zijn waarheid kunnen laten schijnen, zodat het met de leugens van zijn vijanden voorgoed is gedaan?

Terwijl hij dit bidt ZIET hij als het ware de hemel al boven zich opengaan en VOELT hij Gods bevrijdend licht in zijn hart al schijnen. En in gedachten ziet hij zich Gods heilige berg opgaan, een berg hoger dan die in Jeruzalem, een berg die hem opvoert tot in de hemel, de woonplaats van God, waar alles licht en waarheid is en niemand meer iets heeft te verbergen.

Daar staat ook het altaar dat alle schuld verzoent, een verwijzing naar het grote offer dat Jezus bracht, waar de offers in Jeruzalem niet meer dan een beeld van waren. Daar klinkt ook de hemelse lofzang waarin mensen en engelen samenstemmen en waar de dichter zich al aan mee ziet doen met de harp die hij in Jeruzalem met zoveel vreugde bespeeld had. In het gebed horen we hem al zingen: ‘God, mijn blijdschap, mijn vreugde, God, mijn God!’

Dan zou hier sprake zijn van een ervaring zoals Johannes die later in zijn Openbaring beschrijft, waar hij Christus op de berg Sion ziet staan en engelen en mensen bij de klank van citers de lof van God hoort zingen (Openb. 14:1-3).

Nu zullen wij als wij bidden niet gauw visioenen zien, maar momenten waarop het hart vol is en als het ware naar God wordt meegenomen – dat kan je zomaar gebeuren, soms gewoon als je een psalm als deze bidt of zingt, dat de woorden je meenemen en dat je even in een andere wereld – Gods wereld – bent. Je hoeft je maar even een voorstelling van bij de woorden te maken, en je bent er eigenlijk al:

Zend uw licht en uw waarheid,
Dat die mij leiden
Naar de heilige berg waar U woont,
Waar alle schuld verzoend is,
Waar enkel uw lof klinkt,
God, mijn blijdschap, mijn vreugde,
God, mijn God!

Dat is de macht van het Woord, dat het ons zomaar mee kan nemen.

Even heeft de dichter in een andere wereld mogen kijken, een wereld waarin schuld verzoend is en onrecht rechtgezet, waar alles licht en waarheid is en niemand meer iets verbergt, waar alles lof is en liefde.

Alleen al te weten en even te ervaren dat zo’n wereld MOGELIJK is, een wereld van enkel vreugde, maakt al iets van het geleden onrecht goed. Het zal de dichter, verbannen van het heiligdom, getroost hebben iets van zo’n wereld mee te krijgen. En ook ons, in een wereld vol onrecht levend, doet het goed. En ook het onrecht dat we hebben GEDAAN, mogen we, om het offer dat Jezus voor ons bracht, voor Gods aangezicht belijden.

Des te harder is het als de dichter, nadat hij even door de Geest is opgetild, nog in dezelfde harde realiteit blijkt te verkeren. Dat merken we in het laatste vers van de psalm, waar hij zijn eigen ziel toespreekt: Wat ben je onrustig, wat buig je je neer, met je ogen

gericht naar deze aarde waar ongekend onrecht heerst dat niemand goed kan maken? Onrecht dat we mensen zien overkomen en waar we niet los van kunnen komen en dat we meedragen in ons gebed: Doe recht aan de mensen die ik op mijn hart draag! Onrecht dat ons is aangedaan: ‘Doe mij recht, o God. Voer mijn rechtszaak!’ Onrecht dat we misschien zelf hebben gedaan en dat we mogelijk maar heel ten dele nog recht kunnen zetten: O God, wees mij zondaar genadig! Dat is de wereld waarin wij leven en die ons hart bedroefd en onrustig maakt.

De psalm maakt van ons geen mensen die met het hoofd in de wolken lopen. Aan het einde voert hij ons terug naar de harde realiteit. Dat is het realisme van de psalmen. Daar kunnen de meeste liederen die later zijn geschreven niet tegenop. Daarom moeten we de psalmen in de kerk blijven bidden en zingen.

Toch blijft er ook iets hangen van wat de dichter heeft gezien. Hij heeft iets geproefd van wat er bij God mogelijk is en dat geeft hem moed: dat het mooie waar hij even iets van heeft mogen zien eens in zijn volle omvang werkelijkheid zal worden.

Daarom spreekt hij zich aan het einde moed in:

‘Hoop op God,
Want ik zal Hem weer loven.
Want Hij is mijn God,
Hij ziet mij aan en redt mij’
En zal ook mijn aangezicht weer vrolijk maken.

Vrolijk, zoals hij even vrolijk was geweest, toen de Geest hem een ogenblik naar Gods wereld tilde. Zo kán het zijn en zo zál het zijn, houdt hij zichzelf voor: ‘Ik zál Hem nog loven!’

Als christenen kunnen wij deze psalm niet lezen zonder aan Christus te denken, die uit de hemel naar deze wereld gezonden werd om waarheid en licht te brengen, die aan het kruis voor een wereld vol onrecht zijn leven ten offer gaf, die opstond uit de dood en zo voor ons de weg naar het leven baande en die in zijn hemelvaart ons voorging naar Gods heilige berg. Dat alles mag ons moed geven: ‘Ik zal Hem nog loven!’

‘Ik zal Hem nog loven!’ In de bijbel waaruit mijn ouders in de laatste jaren van hun leven lazen had mijn moeder deze woorden onderstreept. Toen zij jong was had zij grievend onrecht gezien, waardoor ze altijd moeite met God en geloof heeft gehouden. Toch had zij deze woorden onderstreept. Míjn tijd komt nog, moet ze hebben gedacht: ‘Ik zál Hem nog loven!’

De dichter leert ons realistisch in de wereld te staan, met een open oog voor het onrecht om ons en in ons. Realistisch, maar niet cynisch, want er is hoop bij God, weet hij: Je zult Hem nog loven. Met die belofte stuurt hij ons de wereld in.

AMEN.